Föstudaginn 22. maí 1987.

Nr. 201/1985. **Sýslusjóður Mýrasýslu og**
(Guðmundur Pétursson hrl.)
fjármálaráðherra og landbúnaðarráðherra f.h. ríkissjóðs
(Gunnlaugur Claessen hrl.)
gegn
Sigrúnu Jónsdóttur
Þórhildi Einarsdóttur
Guðrúnu Fjeldsted og
Sigurði Fjeldsted
(Hjörtur Torfason hrl.)
og
Sigrún Jónsdóttir
Þórhildur Einarsdóttir
Guðrún Fjeldsted og
Sigurður Fjeldsted
gegn
sýslusjóði Mýrasýslu
fjármálaráðherra og landbúnaðarráðherra f.h. ríkissjóðs
sýslusjóði Borgarfjarðarsýslu og
(Eiríkur Tómasson hrl.)
Veiðifélagi Borgarfjarðar
(Jónas A. Aðalsteinsson hrl.)

Lax- og silungsveiði. Bætur. Matsgerð. Gerðardómur. Sératkvæði.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Halldór Þorbjörnsson, Guðmundur Skaftason, Guðrún Erlendsdóttir, Magnús Þ. Torfason og Þór Vilhjálmsson.

Aðaláfrýjandi sýslusjóður Mýrasýslu hefur skotið máli þessu til Hæstaréttar með stefnu útgefinni 27. ágúst 1985. Hann gerir þær dómkröfur að hann verði sýknaður af öllum kröfum gagnáfrýjenda Sigrúnar Jónsdóttur, Þórhildar Einarsdóttur, Guðrúnar Fjeldsted og Sigurðar Fjeldsted og honum tildæmdur málskostnaður úr þeirra

hendi í héraði og fyrir Hæstarétti. Til vara krefst þessi aðaláfrýjandi þess að kröfur gagnáfrýjenda verði verulega lækkaðar og honum dæmdur málskostnaður.

Aðaláfrýjandi fjármálaráðherra og landbúnaðarráðherra f.h. ríkissjóðs skaut máli þessu til Hæstaréttar með stefnu útgefinnni 24. febrúar 1986 að fengnu áfrýjunarleyfi 10. s.m. Hann gerir þær kröfur aðallega að hann verði sýknaður af kröfum gagnáfrýjenda. Þá krefst hann málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti. Hann gerir þessar varakröfur:

1. varakrafa: Að hann verði einungis dæmdur til að greiða gagnáfrýjendum kr. 40.805,98.
2. varakrafa: Að hann verði einungis dæmdur til að greiða gagnáfrýjendum kr. 61.208,97.
3. varakrafa: Að hann verði einungis dæmdur til að greiða gagnáfrýjendum kr. 103.891,60.
4. varakrafa: Að hann verði einungis dæmdur til að greiða gagnáfrýjendum kr. 155.837,40.

Í öllum varakröfum er þess krafist að upphafstími vaxta miðist ekki við fyrra tímamark en 1. febrúar 1981. Þess er ennfremur krafist að vextir fram til þingfestingardags í héraði verði ekki dæmdir hærri en almennir sparisjóðsvextir voru á þeim tíma. Í öllum varakröfum er þess loks krafist að málskostnaður verði felldur niður.

Gagnáfrýjendur Sigrún Jónsdóttir, Þórhildur Einarsdóttir, Guðrún Fjeldsted og Sigurður Fjeldsted hafa gagnáfrýjað með stefnu 21. mars 1986 að fengnu áfrýjunarleyfi 13. s.m. Þeir gera í aðalsök þær kröfur að kröfum aðaláfrýjenda verði hafnað og aðaláfrýjendum gert að greiða þeim málskostnað fyrir Hæstarétti in solidum. Í gagnsök gera þeir svofelldar kröfur:

Að stefndu, ríkissjóði Íslands, sýslusjóði Mýrasýslu, sýslusjóði Borgarfjarðarsýslu og/eða Veiðifélagi Borgarfjarðar, verði gert að greiða gagnáfrýjendum skaðabætur að fjárhæð kr. 630.000,00 eða, til vara, aðra lægri fjárhæð eftir mati Hæstaréttar, ásamt hæstu lögleyfðum innlánsvöxtum við innlánsstofnanir, eins og þeir hafa verið og verða ákveðnir lögum samkvæmt á hverjum tíma, frá 1. janúar 1978 til greiðsludags, svo og málskostnað að skaðlausu í

héraði og fyrir Hæstarétti. Kröfunum er beint valkvætt að hinum stefndu og þess krafist, að hver einstakur þeirra verði dæmdur til að greiða þær sem hér segir:

1. Ríkissjóður að ¾ hlutum og sýslusjóður Mýrasýslu að ¼ hluta, aðallega in solidum gagnvart gagnáfrýjendum en til vara hvor í sínu lagi.

2. Ríkissjóður að ¾ hlutum og sýslusjóðir Mýrasýslu og Borgarfjarðarsýslu sameiginlega að ¼ hluta, aðallega in solidum, en til vara hvor í sínu lagi, þannig að ríkissjóður sé annars vegar en sýslusjóðirnir sameiginlega (in solidum) hins vegar. Til frekari vara greiði allir þessir aðilar pro rata, þannig að hluta sýslusjóðanna verði skipt milli þeirra að jöfnu eða í öðrum hlutföllum, sem við teljast eiga.

3. Ríkissjóður að ½ og sýslusjóður Mýrasýslu að ½, aðallega in solidum, en til vara hvor í sínu lagi.

4. Ríkissjóður að ½ og sýslusjóðir Mýrasýslu og Borgarfjarðarsýslu sameiginlega að ½, aðallega in solidum en til vara hvor í sínu lagi þannig að ríkissjóður sé annars vegar en sýslusjóðirnir in solidum hins vegar. Til frekari vara greiði allir þessir aðilar pro rata eins og um getur í 2. lið.

5. Veiðifélag Borgarfjarðar f.h. veiðiréttareigenda í fiskihverfi Hvítár í Borgarfirði.

6. Ríkissjóður Íslands, að því leyti sem hið umstefnda tjón telst ekki að fullu bætt með greiðslum samkvæmt undanfarandi liðum, einhverjum einum eða fleirum.

Átt er við að greiðsluskyldan verði aðallega felld eins og um ræðir í 1. lið, en til vara eins og mælt er í 2. lið og til frekari vara eins og mælt er í síðari liðunum hverjum fyrir sig. Gagnvart þeim stefndu, sem þannig yrðu sýknaðir af greiðslu skaðabóta og vaxta, er þess krafist að málskostnaður milli þeirra og gagnáfrýjenda verði felldur niður.

Varakrafa gagnáfrýjenda um fjárhæð skaðabóta er nánar tiltekið þess efnis, að bótafjárhæð verði ekki lægri en kr. 207.783,20, en til þrautavara ekki lægri en kr. 81.611,96.

Um upphafstíma vaxta er það varakrafa gagnáfrýjenda, að vextir verði reiknaðir frá 1. janúar 1980, en til þrautavara frá 1. febrúar 1981. Með kröfunni um hæstu lögleyfðu innlánsvexti er átt við, að tildæmd bótafjárhæð verði greidd með ársvöxtum sem hér segir:

30% frá 1. janúar 1978 til 20. febrúar 1978, 33% frá þeim degi til 1. júní 1979, 34,5% frá þeim degi til 1. september 1979, 39,5% frá þeim degi til 1. desember 1979, 43,5% frá þeim degi til 1. júní 1980, 46% frá þeim degi til 1. mars 1981, 42% frá þeim degi til 1. júní 1981, 39% frá þeim degi til 1. nóvember 1982, 47% frá þeim degi til 21. september 1983, 39% frá þeim degi til 21. október 1983, 36% frá þeim degi til 21. nóvember 1983, 32% frá þeim degi til 21. desember 1983, 25% frá þeim degi til 21. janúar 1984, 19% frá þeim degi til 13. ágúst 1984, 24% frá þeim degi til 20. ágúst 1984, 24,5% frá þeim degi til 27. ágúst 1984, 25% frá þeim degi til 18. september 1984, 25,5% frá þeim degi til 11. október 1984, 26% frá þeim degi til 12. október 1984, 28% frá þeim degi til 21. nóvember 1984, 29% frá þeim degi til 1. janúar 1985, 36% frá þeim degi til 21. janúar 1985, 37% frá þeim degi til 11. maí 1985, 35% frá þeim degi til 21. júlí 1985, 36% frá þeim degi til 1. janúar 1986, 39% frá þeim degi til 1. mars 1986, 14,5% frá þeim degi til 11. ágúst 1986, 15,2% frá þeim degi til 1. nóvember 1986, 15,4% frá þeim degi til 11. nóvember 1986, 15,7% frá þeim degi til 21. nóvember 1986, 16,1% frá þeim degi til 11. desember 1986, 16,8% frá þeim degi til 1. janúar 1987, 17,5% frá þeim degi til 11. janúar 1987, 17,9% frá þeim degi til 1. febrúar 1987, 18,8% frá þeim degi til 11. febrúar 1987, 19,4% frá þeim degi til 21. febrúar 1987, 19,8% frá þeim degi til 1. mars 1987, 19,9% frá þeim degi til 11. mars 1987, 20,8% frá þeim degi til 21. mars 1987, 21,8% frá þeim degi til dómsuppsögudags, og með hæstu innlánsvöxtum eins og þeir verða ákveðnir á hverjum tíma frá þeim degi til greiðsludags.

Ef fjárhæð skaðabóta verður ákveðin með tilliti til verðlagsbreytinga fram að dómsuppsögutíma í héraði er þess krafist, að hún verði greidd með 3% ársvöxtum fram til 19. júní 1985, en frá þeim degi eins og áður greinir.

Þess er krafist að vextir verði lagðir við höfuðstól á 12 mánaða fresti og síðan reiknaðir af honum svo breyttum, í fyrsta skipti hinn 1. janúar 1982.

Loks gera gagnáfrýjendur þá sérstöku varakröfu, að hinn áfrýjaði dómur verði staðfestur og gagnáfrýjendum dæmdur málskostnaður fyrir Hæstarétti úr hendi aðaláfrýjenda ríkissjóðs og sýslusjóðs Mýrasýslu, en málskostnaður í Hæstarétti milli þeirra og

stefndu sýslusjóðs Borgarfjarðarsýslu og Veiðifélags Borgarfjarðar verði felldur niður.

Stefndi sýslusjóður Borgarfjarðarsýslu krefst þess aðallega að hann verði sýknaður af öllum kröfum gagnáfrýjenda í málinu, en til vara að kröfur þeirra verði verulega lækkaðar. Í báðum tilvikum krefst hann málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Stefndi Veiðifélag Borgarfjarðar krefst þess að héraðsdómur verði staðfestur, en til vara að kröfur gagnáfrýjenda verði verulega lækkaðar. Í báðum tilvikum krefst hann þess að málskostnaður verði felldur niður.

Eins og fram kemur í hinum áfrýjaða dómi var mál þetta höfðað fyrir aukadómþingi Mýra- og Borgarfjarðarsýslu 1981 af eigendum Ölvaldsstaða í Mýrasýslu, Birni H. Jónssyni, Einari Runólfssyni, Guðrúnu Fjeldsted og Sigurði Fjeldsted. Björn H. Jónsson lést 16. maí 1984 og situr ekkjan Sigrún Jónsdóttir í óskiptu búi. Einar Runólfsson lést 23. júlí 1986 og var dóttir hans Þórhildur einkaerfingi.

I.

Þær skorður, sem reistar eru í 35. gr. laga nr. 76/1970 við lax- og silungsveiði með föstum veiðivélum og takmarka möguleika gagnáfrýjenda til veiði fyrir landi sínu, eru öldungis hinar sömu og lögleiddar höfðu verið með 35. gr. laga nr. 53/1957. Einungis var hið sérstæða bótaákvæði í 35. gr. hinna eldri laga fellt niður með 15. gr. laga nr. 38/1970. Síðast greind lög voru samkvæmt heimild í 64. gr. þeirra felld inn í lög nr. 53/1957 og þau endurútgefin sem lög nr. 76/1970.

Þegar lög nr. 38/1970 tóku gildi höfðu gagnáfrýjendum verið ákvarðaðar skaðabætur fyrir veiðimissi þeirra, þann er leiddi af lögtöku 35. greinar laga nr. 53/1957. Voru þær bætur ákveðnar eftir fyrirmælum nefnds ákvæðis en með nokkrum afbrigðum. Þannig voru bæturnar samkvæmt sérstöku samkomulagi við aðaláfrýjendur ákvarðaðar af yfirmatsmönnum samkvæmt 3. tl. 107. gr. laga nr. 53/1957 sem gerðardómsmönnum. Í gerð sinni viku þeir og frá ákvæðum 35. gr. um ákvörðun skaðabótanna. Var það gert til að samrýma bótaákvæði þetta þeim sjónarmiðum sem liggja til grundvallar 67. grein stjórnarskrár svo og meginreglum laga að því

er í úrskurði þeirra segir. Er þetta allt gjörla rakið í hinum áfrýjaða dómi, sem og það að úrskurði þessum hlíttu bæði aðaláfrýjendur og gagnáfrýjendur meðan lög nr. 53/1957 héldust óbreytt í gildi.

II.

Í lögum nr. 38/1970 sbr. lög nr. 76/1970 var ekkert ákvæði sem ótvírætt og afdráttarlaust mælti fyrir um að þeir menn, sem fengið höfðu sér ákvarðaðar skaðabætur fyrir veiðimissi vegna ákvæða 35. gr. laga nr. 53/1957 en ekki fengið þær greiddar við gildistöku hinna nýju laga, ættu að missa tilkall sitt til þeirra bóta en þess í stað hlíta því að ógreiddar bætur yrðu ákveðnar að nýju eftir ákvæðum 95. gr. laga nr. 76/1970. Verður ekki litið svo á að breyting sú, er gerð var á lögum nr. 53/1957 með lögum nr. 38/1970, standi því í vegi ein sér að gagnáfrýjendur megi krefja aðaláfrýjendur um skaðabætur fyrir veiðimissi árin 1970-1976 á grundvelli þess úrskurðar sem gerðardómsmenn kváðu upp hinn 29. september 1959 svo sem þeir gera í máli þessu.

III.

Af hálfu aðaláfrýjanda sýslusjóðs Mýrasýslu er sýknukrafan rökstudd með því einum þræði að andstætt sé ákvæðum stjórnarskrár að almenn lög mæli fyrir um það að skaðabætur vegna lögmæltra eignaskerðinga — í því tilviki sem hér er um fjallað vegna takmarkana á lax- og silungsveiði — skuli greiddar úr sýslusjóði ef eignaskerðingin sé ekki í þágu sýslufélagsins. Skírskotar þessi aðaláfrýjandi sérstaklega til 2., 67. og 76. greinar stjórnarskrár þessu til stuðnings.

Í þessu sambandi þarf ekki sérstaklega um það að fjalla hvort veiðitakmarkanir þær, sem lögmæltar eru í 35. gr. laga nr. 53/1957, hafi verið þess eðlis að þær hafi einungis mátt gera gegn greiðslu bóta. Ætla má að þessar takmarkanir hafi verið reistar á því viðhorfi að þó að þær yrðu nokkrum veiðiréttareigendum til tjóns mundu þær stuðla að aukinni veiði hjá til muna fleiri veiðieigendum sem veiðirétt ættu ofar á vatnasvæði og væri þetta sýslufélagi óbeint til hagsbóta. En hvað sem því líður skjóta hin tilvitnuðu ákvæði stjórnarskrárinnar ekki loku fyrir, eins og hér stóð á, að almenni löggjafinn mælti fyrir um hlutdeild sýslusjóða í þeim skaðabótagreiðslum

sem um var að tefla. Þá er og á það að líta að sýsluyfirvöld Mýrasýslu féllust í verki á greiðsluskyldu sína með því fyrst að semja um að gerðardómur ákvæði skaðabótafjárhæð samkvæmt margnefndri 35. grein og síðan greiða gagnáfrýjendum bætur samkvæmt úrskurði hans allt til ársins 1969.

Samkvæmt þessu verður sýslusjóður Mýrasýslu ekki sýknaður af kröfum gagnáfrýjenda af þeirri ástæðu sem hér er um fjallað.

IV.

Með skírskotun til forsendna hins áfrýjaða dóms verður ekki talið að stjórnvöld hafi farið út fyrir valdmörk sín er þau sömdu af hálfu ríkis og sýslusjóðs Mýrasýslu um að skaðabætur samkvæmt 35. gr. laga nr. 53/1957 yrðu ákveðnar af gerðardómi eða er þau hlíttu síðar í verki úrskurði hans um skaðabætur sem ákvarðaðar voru eftir nokkuð öðrum sjónarmiðum en kveðið var á um í lagaákvæði þessu.

V.

Með gerðardómsúrskurðinum 29. september 1959, sem aðaláfrýjendur eru bundnir af gagnvart gagnáfrýjendum, voru bætur til gagnáfrýjenda ákveðnar sem tiltekið árgjald sem aðiljum var þó heimilað að bera undir matsmenn samkvæmt lögum nr. 53/1957 til breytingar ef aðstæður breyttust eftir því sem nánar sagði í úrskurðinum.

Það leiddi af gerðardómsúrskurðinum að þegar lög nr. 76/1970 höfðu leyst lög nr. 53/1957 af hólmi bar ákvörðun um breytingu á árgjaldinu eftirleiðis undir matsmenn samkvæmt hinum nýju lögum. Ekki hefur verið sýnt fram á að meiri hluti yfirmatsmanna hafi í matsgerð sinni 10. apríl 1981 beitt röngum sjónarmiðum við mat sitt. Verður það því lagt til grundvallar að því er til bótafjárhæðar tekur, enda má á það fallast sem í héraðsdómi segir að ætla megi að matsmenn hefðu reiknað bótafjárhæð eftir sömu grundvallarsjónarmiðum og þeir gerðu, þó að þeir hefðu ákveðið bæturnar úr hendi aðaláfrýjenda.

VI.

Aðalkrafa gagnáfrýjenda, um að aðaláfrýjendum verði gert að greiða þeim 630.000,00 krónur, er hærri en aðalkrafan var í héraði. Eru ekki skilyrði til samkvæmt 45. gr. laga nr. 75/1973 að leyfa þá

hækkun dómkröfunnar. Þá þykir krafa þessi, einnig í því horfi sem hún var höfð uppi í héraði, eigi hafa nægan lagagrundvöll. Verður henni því ekki sinnt.

Samkvæmt því sem nú hefur verið rakið verður aðaláfrýjendum gert að greiða gagnáfrýjendum 81.611,96 krónur ásamt vöxtum í samræmi við yfirmat svo sem síðar segir. Eftir ákvæðum gerðardómsúrskurðarins 29. september 1959, sem studdist við ákvæði 35. greinar laga nr. 53/1957, ber aðaláfrýjanda ríkissjóði að greiða ¾ hluta þeirrar fjárhæðar, 61.208,97 krónur, en aðaláfrýjanda sýslusjóði Mýrasýslu ¼ hluta, 20.402,99 krónur.

Krafa um vaxtavexti var ekki gerð í héraði. Þegar af þeirri ástæðu kemur hún ekki til álita hér fyrir dómi.

VII.

Það leiðir af kröfugerð gagnáfrýjenda að þar sem þeim eru dæmdar fébætur úr hendi aðaláfrýjenda verða þeim ekki dæmdar bætur úr hendi stefndu, sýslusjóðs Borgarfjarðarsýslu og Veiðifélags Borgarfjarðar. Verða þeir því sýknaðir af kröfum þeirra. Svo sem málið hefur verið lagt fyrir dómstóla þarf hins vegar engan gaum að gefa að því hvort aðaláfrýjendur, annar eða báðir, kunni að eiga framkröfur á hendur stefndu.

Rétt er að málskostnaður falli niður að því er varðar stefndu sýslusjóð Borgarfjarðarsýslu og Veiðifélag Borgarfjarðar. Aðaláfrýjandi sýslusjóður Mýrasýslu greiði gagnáfrýjendum 40.000,00 krónur samtals í málskostnað í báðum dómum, en aðaláfrýjandi ríkissjóður 120.000,00 krónur.

Dómsorð:

Hinn áfrýjaði dómur er staðfestur að því er varðar Veiðifélag Borgarfjarðar og sýslusjóð Borgarfjarðarsýslu.

Málskostnaður fyrir Hæstarétti fellur niður að því er þessa aðila varðar.

Aðaláfrýjandi sýslusjóður Mýrasýslu greiði gagnáfrýjendum, Sigrúnu Jónsdóttur, Þórhildi Einarsdóttur, Guðrúnu Fjeldsted

og Sigurði Fjeldsted, 20.402,99 krónur, og aðaláfrýjandi fjármálaráðherra og landbúnaðarráðherra f.h. ríkissjóðs 61.208,97 krónur hvort tveggja með ársvöxtum sem hér segir: 46% frá 1. febrúar 1981 til 1. mars s.á., 42% frá þeim degi til 1. júní s.á., 39% frá þeim degi til 1. nóvember 1982, 47% frá þeim degi til 21. september 1983, 39% frá þeim degi til 21. október s.á., 36% frá þeim degi til 21. nóvember s.á., 32% frá þeim degi til 21. desember s.á., 25% frá þeim degi til 21. janúar 1984, 19% frá þeim degi til 13. ágúst s.á., 24% frá þeim degi til 20. s.m., 24,5% frá þeim degi til 27. s.m., 25% frá þeim degi til 18. september s.á., 25,5% frá þeim degi til 11. október s.á., 26% frá þeim degi til 12. s.m., 28% frá þeim degi til 21. nóvember s.á., 29% frá þeim degi til 1. janúar 1985, 36% frá þeim degi til 21. s.m., 37% frá þeim degi til 11. maí s.á., 35% frá þeim degi til 21. júlí s.á., 36% frá þeim degi til 1. janúar 1986, 39% frá þeim degi til 1. mars s.á., 14,5% frá þeim degi til 11. ágúst s.á., 15,2% frá þeim degi til 1. nóvember s.á., 15,4% frá þeim degi til 11. s.m., 15,7% frá þeim degi til 21. s.m., 16,1% frá þeim degi til 11. desember s.á., 16,8% frá þeim degi til 1. janúar 1987, 17,5% frá þeim degi til 11. s.m., 17,9% frá þeim degi til 1. febrúar s.á., 18,8% frá þeim degi til 11. s.m., 19,4% frá þeim degi til 21. s.m., 19,8% frá þeim degi til 1. mars 1987, 19,9% frá þeim degi til 11. mars s.á., 20,8% frá þeim degi til 21. s.m., 21,8% frá þeim degi til dómsuppsögudags og síðan til greiðsludags með hæstu innlánsvöxtum eins og þeir verða ákveðnir á hverjum tíma.

Aðaláfrýjandi sýslusjóður Mýrasýslu greiði gagnáfrýjendum samtals 40.000,00 krónur í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Aðaláfrýjandi fjármálaráðherra og landbúnaðarráðherra f.h. ríkissjóðs greiði gagnáfrýjendum samtals 120.000,00 krónur í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Sératkvæði
Guðmundar Skaftasonar hæstaréttardómara.

I.

Ég tel að eigendur Ölvaldsstaða hafi samkvæmt 35. gr. laga nr. 53/1957 eignast lögvarinn bótarétt fyrir missi veiðiaðstöðu og breyti lög nr. 76/1970 ekki þeim bótarétti. Þegar af þessari ástæðu tel ég að sýkna beri Veiðifélag Borgarfjarðar. Undanfari gerðardómsins frá 29. september 1959 var sá að eigendur greindrar jarðar, ríkissjóður og sýslusjóður Mýrasýslu samþykktu, „að yfirmatsmenn starfi sem gerðardómur". Af gögnum málsins verður ekki séð að sérstakur skriflegur gerðardómssamningur hafi verið gerður milli þessara málsaðilja. Verður því ekki með vissu sagt hvaða skuldbindingar aðiljar tóku á sig í einstökum atriðum. Ljóst er þó að þeir hafa hlítt þeim úrskurðum yfirmatsmanna sem gengu fyrir árin 1958-1969 að báðum meðtöldum.

II.

Í úrskurðinum 29. september 1959 brugðu yfirmatsmenn á það ráð, með gildum rökum sem fram koma í héraðsdómi, að meta árlegt gjald í stað skaðabóta í eitt skipti fyrir öll, er greiðast skyldu á 25 árum. Ég tel að skýra beri úrskurðinn á þann veg, að gjaldið skyldi greiðast í 25 ár, en réttur til þess fylgi ekki jörðinni um aldur og ævi.

III.

Með matsgerð tveggja dómkvaddra manna 31. maí 1980 voru eigendum Ölvaldsstaða metnar bætur fyrir árin 1970-1977 að fjárhæð nýkr. 207.783,20. Aflatjón á þessum árum töldu þeir vera 8.118 kg af laxi, sem þeir mátu á nýkr. 25,62 hvert kíló. Er þar miðað við verð á innlögðum laxi hjá Kaupfélagi Borgfirðinga sumarið 1979. Matsgerð þessari var skotið til yfirmatsmanna, sem voru ekki einhuga í málinu. Taldi minni hlutinn að staðfesta bæri bótafjárhæðina. Meiri hlutinn mat bæturnar á nýkr. 81.611,96. Ekki koma fram í matsgerð meiri hlutans athugasemdir við mat hinna dómkvöddu manna á aflatjóninu. Verður því ekki annað séð en allir matsmenn hafi verið sammála um þetta grundvallaratriði matsins. Hins vegar telur meiri hlutinn að ekki beri við útreikning tjónsins að miða við verð á laxi sumarið 1979, heldur annað og lægra verð

matsáranna, en reikna þó verðbætur að nokkru. Um þetta vísar hann til úrskurðar í matsmáli eiganda Bóndhóls, Jóns Guðmundssonar, gegn sömu aðiljum, en þar segir: „Við ákvörðun skaðabóta koma eftirtalin sjónarmið til greina: Kröfuhafi getur ekki með því að draga árum saman að fylgja eftir kröfum sínum á hendur réttum skuldunaut verðtryggt þær á kostnað skuldunautsins. En í þessu sambandi er þess að geta, að Jón bóndi Guðmundsson beindi ekki kröfum sínum, svo séð verði, gegn Veiðifélagi Borgarfjarðar f.h. veiðiréttareigenda fyrr en síðla árs 1978. Ótal dæmi eru þess í lögum, að menn skerða rétt sinn með athafnaleysi. Hér er um að tefla eitt slíkt tilvik. Hins vegar er í máli þessu rétt að taka nokkurt tillit til verðlags, þar sem um skaðabótamál er að tefla og kröfuhafi og skuldunautar, sem höfðu lengi vel einn og sama málflytjanda, áttu í framkvæmd samleið um að draga málið í viðleitni sinni að velta skaðabótaskyldunni andstætt lögum yfir á ríkissjóð og sýslusjóð Mýrasýslu." Ljóst er af framangreindu að matsfjárhæðin er að nokkru ákveðin með hliðsjón af því að bótaskyldan er lögð á Veiðifélag Borgarfjarðar. Verður hún því ekki lögð til grundvallar bótaskyldu annarra. Er þá úr því að skera hvort afla þurfi nýrrar matsgerðar. Áður var að því vikið, að matsmenn greinir ekki á um aflatjónið. Þeir sýnast einnig vera sammála um að miða útreikning á verðmati þess við verð á innlögðum laxi hjá Kaupfélagi Borgfirðinga, en greinir á um hvernig verðbæta beri aflatjón hvers árs. Með því að ágreiningur þeirra er um þetta eina atriði þykir ekki þörf frekari matsgerða. Telst þá rétt til að tjónþolar fái tjón sitt að fullu bætt að dæma þeim 207.783,20 krónur með hliðsjón af mati minni hluta yfirmatsmanna og undirmati.

IV.

Í sveitarstjórnarlögum nr. 12/1927 og síðar lögum nr. 58/1961 er kveðið á um hvert skuli vera verksvið sýslufélaga. Verkefnum þeirra er það sameiginlegt að vera í þágu almanna hagsmuna í viðkomandi héruðum og hinar lögmæltu tekjuöflunarheimildir þeirra eru í samræmi við það. Með 3. mgr. 35. gr. laga nr. 53/1957 var lögð á sýslusjóðina sú skylda að greiða ¼ hluta bóta til einstakra manna vegna rýrnunar á veiðiaðstöðu við laxveiðar. Við flutning málsins kom fram að í reynd hefði ákvæðið snert nær engar sýslnanna, ef

ekki Mýrasýslu eina. Með hliðsjón af hinu lögbundna verksviði sýslufélaga eins og það er markað almennt í sveitarstjórnarlögum, þykja eigi efnisrök til þess að leggja bótaábyrgðina á sýslufélögin. Er þá sérstaklega til þess litið að engum slíkum hagsmunatengslum er til að dreifa er geri það réttmætt. Teljast þær því eiga að njóta hér verndar 67. gr. stjórnarskrárinnar. Í þessu máli þykir það engu breyta þótt sýslusjóðunum kunni að vera heimilt að jafna bótunum niður á hreppana samkvæmt sveitarstjórnarlögum. Svo sem getið var í upphafi hlítti sýslusjóður Mýrasýslu úrskurði yfirmatsmanna fyrir árin 1958-1969. Er þá úr því að slíta hvort hann hafi með því skuldbundið sig til að greiða bæturnar allt 25 ára tímabilið og firrt sig þar með rétti til að fá bótaskyldu sína endurskoðaða. Í því sambandi er sérstaklega á það að líta að ekki liggur fyrir í málinu formlegur gerðardómssamningur er leiði skýrt í ljós þær skuldbindingar er sýslusjóðurinn tók á sig í raun og eins var honum það vorkunnarmál, þótt hann véfengdi ekki þegar í upphafi stjórnskipulegt gildi 3. mgr. 35. gr. laga nr. 53/1957 enda þá með sama lögmann og ríkissjóður. Með vísan til þessa tel ég að hann hafi ekki vangeymt svo réttar síns að það varði hann réttarspjöllum í þessu máli. Ber því að sýkna sýslusjóðina og leggja bótaábyrgðina á ríkissjóð að öllu leyti vegna fyrrgreinds annmarka á 3. mgr. 35. gr. laga nr. 53/1957.

V.

Samkvæmt framanrituðu og með tilvísun til forsendna hins áfrýjaða dóms ber að staðfesta hann að öðru leyti en því að bætur til eigenda Ölvaldsstaða skal greiða úr ríkissjóði að öllu leyti. Ég er sammála atkvæði meiri hluta dómara um upphafstíma vaxta, vaxtafót, vaxtavexti og málskostnað að öðru leyti en því, að ég tel að fella eigi niður málskostnað milli eigenda Ölvaldsstaða og sýslusjóðs Mýrasýslu, en leggja hann þess í stað alveg á ríkissjóð.

Dómur aukadómþings Mýra- og Borgarfjarðarsýslu 19. júní 1985.

I.

Mál þetta, sem tekið var til dóms 29. f.m., er höfðað fyrir aukadómþingi Mýra- og Borgarfjarðarsýslu með stefnu birtri 17. desember 1981 af Birni H. Jónssyni bónda, Ölvaldsstöðum, Borgarhreppi, Mýrasýslu, Einari

Runólfssyni bónda, sama stað, Guðrúnu Fjeldsted, sama stað, og Sigurði Fjeldsted, Ferjukoti, Borgarhreppi, Mýrasýslu, gegn fjármálaráðherra f.h. ríkissjóðs, sýslumanni Mýra- og Borgarfjarðarsýslu f.h. sýslusjóðs Mýrasýslu og Veiðifélagi Borgarfjarðar, Ferjukoti, Borgarhreppi, Mýrasýslu, f.h. veiðiréttareigenda í fiskihverfi því sem Ölvaldsstaðir heyra til, „til greiðslu á skaðabótum að fjárhæð kr. 420.000,00 ásamt hæstu lögleyfðu innlánsvöxtum við innlánsstofnanir, eins og þeir hafa verið og verða ákveðnir samkvæmt lögum á hverjum tíma, frá 1. janúar 1978 til greiðsludags, svo og málskostnaði að skaðlausu eða eftir mati réttarins".

Með stefnu birtri 24. nóvember 1982 breyttu stefnendur kröfum sínum m.a. til hækkunar og beindu kröfum sínum nú einnig gegn sýslumanni Mýra- og Borgarfjarðarsýslu f.h. sýslusjóðs Borgarfjarðarsýslu.

Í framhalds- og sakaukastefnunni er tekið fram, að stefnendur þurfi „á grundvelli heimilda í 2. mgr. 70. gr. og 48. gr. laga nr. 85/1936, að auka og skýra stefnukröfur í aukadómþingsmálinu nr. 46/1981 í Mýra- og Borgarfjarðarsýslu: Björn H. Jónsson, Einar Runólfsson, Guðrún Fjeldsted og Sigurður Fjeldsted gegn ríkissjóði Íslands, sýslusjóði Mýrasýslu og Veiðifélagi Borgarfjarðar, og jafnframt að stefna inn í málið nýjum aðila, sýslusjóði Borgarfjarðarsýslu, til að svara þar til sakar ásamt þeim aðilum, er fyrr var stefnt, við hlið sýslusjóðs Mýrasýslu.

Mál þetta er höfðað til greiðslu skaðabóta vegna skerðingar eða rýrnunar á veiðiaðstöðu í Hvítá í Borgarfirði fyrir landi Ölvaldsstaða, á árunum 1970 til og með 1977. Eru dómkröfur stefnenda nú þær, að þessar skaðabætur verði ákveðnar kr. 630.000,00 eða önnur fjárhæð lægri, ásamt vöxtum sem svara hæstu lögleyfðum innlánsvöxtum við innlánsstofnanir, eins og þeir hafa verið og verða ákveðnir samkvæmt lögum á hverjum tíma, frá 1. janúar 1978 til greiðsludags, svo og málskostnaði að skaðlausu eða eftir mati réttarins, og að málsaðilar verði dæmdir til að greiða bæturnar (ásamt vöxtum og kostnaði) sem hér segir, talið eftir þeirri röð er stefnendur telja réttasta:

1. Ríkissjóður að ¾ hlutum og sýslusjóður Mýrasýslu að ¼ hluta, aðallega in solidum gagnvart stefnendum en til vara hvor í sínu lagi.
2. Ríkissjóður að ¾ hlutum og sýslusjóður Mýrasýslu og Borgarfjarðarsýslu sameiginlega að ¼ hluta, aðallega in solidum en til vara hvor í sínu lagi, þannig að ríkissjóður sé annarsvegar en sýslusjóðirnir sameiginlega (in solidum) hinsvegar. Til frekari vara greiði allir pro rata, þannig að hluta sýslusjóðanna tveggja verði skipt milli þeirra að jöfnu eða í öðrum hlutföllum, sem við teljast eiga.
3. Ríkissjóður að ½ og sýslusjóður Mýrasýslu að ½, aðallega in solidum en til vara hvor í sínu lagi.
4. Ríkissjóður að ½ og sýslusjóðir Mýrasýslu og Borgarfjarðarsýslu

sameiginlega að ½, aðallega in solidum en til vara hvor í sínu lagi, þannig að ríkissjóður sé annarsvegar og sýslusjóðirnir in solidum hinsvegar. Til frekari vara greiði allir pro rata eins og um getur í 1. lið.

5. Veiðifélag Borgarfjarðar f.h. veiðiréttareigenda í fiskihverfi því, sem Ölvaldsstaðir heyra til, en það er fiskihverfi Hvítár í Borgarfirði.
6. Ríkissjóður Íslands, að því leyti sem hið umstefnda tjón telst ekki að fullu bætt með greiðslum samkvæmt undanfarandi liðum, einhverjum einum eða fleirum saman.

Átt er við að greiðsluskyldan verði aðallega felld eins og um ræðir í 1. lið, en að því frágengnu eins og mælt er í 2. lið og þannig koll af kolli. Að öðru jöfnu er gert ráð fyrir því, að í hverjum lið felist tæmandi tilgreining greiðsluskyldu, en fari svo, að greiðsluskylda sé lögð á samkvæmt tilteknum lið og greiðslan takmörkuð við minna en fullt tjón (fulla bótakröfu) stefnenda, er til þess ætlast að afgangur tjónsins verði felldur á aðila samkvæmt þeim liðum, sem taldir eru til vara þar á eftir. Er þetta sérstaklega áréttað í 6. lið, þar sem átt er við, að greiðsluskylda samkvæmt honum geti komið til hvort heldur sjálfstætt, ef greiðslu samkvæmt undanfarandi liðum yrði synjað, eða samfara slíkri greiðslu ef hún yrði takmörkuð.

„Að því er bótafjárhæð varðar ...

[Sjá dóm í hæstaréttarmálinu nr. 200/1985 bls. 843-844.]

... breyting á sakaraðild.“

Stefnandinn Björn H. Jónsson andaðist 16. maí 1984 og hefur dánarbú hans tekið við sóknaraðild að því er hann varðar.

Af hálfu ríkissjóðs er nú aðallega krafist sýknu en til vara að kröfur stefnenda verði lækkaðar og stefnendur verði dæmdir til að greiða ríkissjóði málskostnað.

Stefndi sýslusjóður Mýrasýslu krefst nú aðallega sýknu en til vara að staðfest verði niðurstaða meirihluta yfirmatsmanna um bætur. Þá er krafist málskostnaðar úr hendi stefnenda.

Stefndi Veiðifélag Borgarfjarðar krefst sýknu af öllum kröfum stefnenda og málskostnaðar úr hendi stefnenda að skaðlausu.

Stefndi sýslusjóður Borgarfjarðarsýslu krefst nú aðallega sýknu en til vara að kröfur stefnenda verði lækkaðar. Þá er krafist málskostnaðar úr hendi stefnenda.

II.

„Hinn reglulegi dómari ...

[Sjá dóm í hæstaréttarmálinu nr. 200/1985 bls. 844-845.]

... endanlegs dóms í málinu.“

„Tildrög málsins eru þau ...
[Sjá dóm í hæstaréttarmálinu nr. 199/1985 bls. 803-807.]
... til hinna einstöku veiðieigenda."

IV. Ölvaldsstaðir.

Eigendur Ölvaldsstaða, Björn og Gunnar Jónssynir, höfðu fjórar lagnir fyrir gildistöku laga nr. 53/1957. Árin 1958 og 1959 hafa þeir veitt í tvær lagnir. Þá er litið er annars vegar til veiði þeirra samkvæmt framtali og veiðiskýrslum fyrir og eftir gildistöku laganna og hins vegar til hinnar auknu vikufriðunar, sem eigi verður að lögum bætt, er eigi fullvíst um veiðitap af völdum 3. tl. 35. gr. laga nr. 53/1957, en rétt þykir að bæta þeim aðstöðumissinn með kr. 3000,00 árið 1958 og kr. 3000,00 árið 1959.

Einar Runólfsson er eigandi og ábúandi að einum fjórða Ölvaldsstaða. Ágreiningur er milli hans og þeirra Björns og Gunnars um, hvernig skipt skuli veiði, og hefur Einar eigi stundað veiði árin 1958 og 1959 af þeim sökum. Er því eigi efni til, eins og á stendur, að dæma honum bætur vegna veiðirýrnunar af völdum laga nr. 53/1957 nefnd ár."

Niðurstaða gerðardómsins varð sú, að Birni H. Jónssyni og Gunnari Jónssyni voru tildæmdar í bætur „kr. 6.000,00 með 6% ársvöxtum af kr. 3.000,00 frá 1. október 1958 og af kr. 3.000,00 frá 1. október 1959 til greiðsludags".

Ríkissjóði var gert að greiða sóknaraðilum ¾ hluta fjárhæðarinnar en sýslusjóði Mýrasýslu ¼ hluta hennar.

Í gerðardóminum er ekkert fjallað um það, hvort til álita hafi komið að dæma sýslusjóð Borgarfjarðarsýslu til greiðslu á hluta bótanna.

Sýslusjóður Mýrasýslu og ríkissjóður greiddu ofangreindar bætur samkvæmt úrskurði gerðardómsins.

Hinn 25. maí 1973 kváðu yfirmatsmenn, sem þá störfuðu samkvæmt 3. tl. 94. gr. laga um lax- og silungsveiði nr. 76/1970, upp úrskurð í málinu. Er hann svohljóðandi:

„GERÐARDÓMSMÁLIÐ
Einar Runólfsson, Björn H. Jónsson
og Lárus Fjeldsted
gegn ríkissjóði og sýslusjóði Mýrasýslu.

Um aðdraganda og sögu þessa máls er vísað til gerðardóms frá 29. september 1959 og 21. júlí 1965.

Með bréfum, dags. 25. nóvember 1972 og 21. apríl 1973, hafa eigendur Ölvaldsstaða krafizt þess að þeim verði úrskurðaðar bætur vegna skertrar veiðiaðstöðu fyrir Ölvaldsstaðalandi fyrir árin 1960 til 1972, að báðum meðtöldum, auk vaxta og málskostnaðar.

Af hálfu ríkissjóðs hefur Sveinbjörn Dagfinnsson hrl. krafizt sýknu af kröfum sækjenda.

Umboðsmaður sýslusjóðs Mýrasýslu, Guðmundur Pétursson hrl., hefur einnig krafizt sýknu af kröfum sækjenda.

Með úrskurði gerðardómsmanna, dags. 21. júlí 1965, var synjað bótagreiðslum „fyrir skerta veiðiaðstöðu fyrir landi Ölvaldsstaða fyrir árin 1961 til 1964".

Að athuguðum öllum gögnum og aðstæðum á vettvangi eru sóknaraðiljum ákveðnar bætur fyrir árin 1965 til 1969, að báðum meðtöldum, samtals kr. 190.000,00 ásamt 7% ársvöxtum frá 23. nóvember 1972 til greiðsludags.

Af tjónbótunum, kr. 190.000,00, falla í hlut Einars Runólfssonar 4/16 hlutar, Björns H. Jónssonar 5/16 hlutar og Lárusar Fjeldsted 7/16 hlutar.

Um ákvörðun tjónbóta til sækjenda fyrir skerta veiðiaðstöðu fyrir árin 1970 til 1972, að báðum meðtöldum, fer samkvæmt 94. gr. og 3. tölulið 95. gr. laga nr. 76/1970. Þar sem undirmat hefir ekki farið fram á tjónbótum þessum og aðiljar hafa ekki orðið ásáttir um að leggja málið beint til yfirmatsmanna brestur yfirmatsmenn bærni til að meta tjónbætur þessar að svo stöddu."

Því er haldið fram af stefnendum að ályktun yfirmatsmanna í síðustu málsgrein í úrskurðinum frá 25. maí 1973 hafi yfirmatsmenn gert einhliða og sé ályktunin gagnstæð sjónarmiðum þeirra. Þeir telja sig ekki hafa viðurkennt að hin nýju lög nr. 76/1970 ættu að breyta neinu gagnvart þeim í því efni sem hér um ræðir. Halda stefnendur því fram að af hálfu eigenda jarðarinnar hafi þetta ekki síðar verið viðurkennt þannig að bindandi sé gagnvart öðrum málsaðilum, enda þótt þeir hafi kosið að láta á það reyna hverju orka mætti með mati í venjulegu formi.

Áður en úrskurður gekk í gerðardómsmálinu höfðu veiðifélög í fiskihverfi Hvítár kynnt sjónarmið sín um það álitaefni, hvort breyting væri orðin á stöðu ósabænda við Hvítá vegna laga nr. 76/1970, þannig að veiðifélögin væru nú orðin réttir greiðendur bóta til bændanna í stað ríkissjóðs og sýslusjóðs. Gerðu þau þetta með bréfi Jónasar Aðalsteinssonar hrl. hinn 13. febrúar 1973 (dskj. 16), þar sem þessu var eindregið mótmælt, m.a. með vísan til gerðardómssamnings og svo þess, að hinar umdeildu veiðitakmarkanir væru ekki að frumkvæði félaganna.

Jafnframt stóð svo á um þessar mundir, að gerðardómsmál var í vændum um bótakröfur Sigþórs Þórarinssonar, bónda í Einarsnesi, fyrir veiðitjón áranna 1971-73, og var úrskurður um þær kveðinn upp hinn 18. júní 1974 (dskj. 12). Þar höfðu Sigþór og lögmaður ríkissjóðs báðir talið rétt, að yfirmatsmenn úrskurðuðu málið sem gerðardómendur, en lögmaður sýslusjóðs var því mótfallinn og vísaði í því sambandi til hinna nýju laga nr. 76/1970.

Sjálfir töldu þeir rétt að ákveða Sigþóri bætur skv. 1. og 2. tölulið 95. gr. laga nr. 76/1970, en hinsvegar leystu þeir ekki úr ofangreindu álitaefni, heldur afgreiddu það með þessum ummælum: „Undirritaðir ákveða bætur til sækjanda máls þessa, Sigþórs Þórarinssonar, með sama hætti, hvort sem þeir teljast gerðardómendur eða yfirmatsmenn samkvæmt 3. tölulið 94. gr. laga nr. 76/1970."

Enn gerðist og það, að bóndinn í Bóndhól, Jón Guðmundsson, lagði fram beiðni um bótaákvörðun vegna áranna 1970-1973 hinn 19. nóvember 1974. Var þar tekið fram varðandi formhlið málsins, að það væri lagt fyrir yfirmatsmenn á sama grundvelli og áður (þ.e. til gerðardómsmeðferðar), og teldi Jón tjón sitt sambærilegt við tjón bóndans í Einarsnesi. Af hálfu ríkissjóðs og sýslusjóðs var ekki hreyft athugasemdum við því, að yfirmatsmenn ákvörðuðu tjónið, en hinsvegar var mótmælt bótaskyldu aðilanna.

Úrskurður yfirmatsmanna í þessu Bóndhólsmáli var kveðinn upp hinn 5. nóv. 1975 (dskj. 13), og segir þar meðal annars:

„Yfirmatsmenn fara með mál þetta ...

[Sjá dóm í hæstaréttarmálinu nr. 199/1985 bls. 809-810.]

... veiðieigendum í fiskihverfi sínu."

Niðurstaðan varð þannig sú að engar bætur voru greiddar, þar sem Veiðifélag Borgarfjarðar var ekki aðili að málinu, né heldur hafði sóknaraðili gert neinar kröfur á hendur þeim.

Að þessari afgreiðslu stóðu þó aðeins 2 yfirmatsmenn, en hinn þriðji skilaði séráliti (dskj. 14) og taldi að eiganda Bóndhóls bæru bætur skv. 1. tölul. 95. gr. laga nr. 76/1970, þ.e. úr hendi ríkissjóðs og sýslusjóðs, fyrir árin sem um var að tefla. Byggði hann það sumpart á gerðardómsmeðferð þeirri sem um hafði verið samið, en einnig á því að bóndinn hlyti að teljast hafa misst veiði sína að mestu eða öllu í merkingu þessa lagaákvæðis.

Í greinargerð stefnenda kemur fram að eigendum Ölvaldsstaða hafi þótt þessi staða mála, sem upp var komin við þessa úrskurði yfirmatsmanna, hvorki mjög ljós né álitleg og talið eðlilegt eins og á stóð að láta á það reyna, áður en leitað væri dómstólaúrræða, hvort þeir gætu náð rétti sínum með mati samkvæmt laxveiðilögum í venjulegu formi og hafi þeir þá m.a. haft í huga hið sama og yfirmatsmenn sögðu sjálfir í máli Sigþórs Þórarinssonar, að þeir mundu ákveða bætur með sama hætti hvort sem þeir teldust gerðardómendur eða yfirmatsmenn.

Eigendur Ölvaldsstaða óskuðu dómkvaðningar með bréfi til sýslumanns Mýra- og Borgarfjarðarsýslu á árinu 1976 vegna áranna 1970-75. Kom þar fram, að beðið væri um dómkvadda menn skv. XV. kafla laga nr. 76/1970 til að meta það tjón, sem þeir álitu sig hafa orðið fyrir vegna breytinganna á lax- og silungsveiðilögum frá 1957. Dómkvaðning fór fram 26. okt. 1976. Dómkvaðningin sætti hinsvegar kæru frá Veiðifélagi Borgarfjarðar hinn 4.

nóv. 1976 og felldi Hæstiréttur hana úr gildi með dómi sínum hinn 15. febr. 1977.

Að þeim úrslitum fengnum báðu stefnendur um dómkvaðningu með bréfi 20. febrúar 1978 og var beiðnin svipaðs efnis og hin fyrri, nema fram var tekið að bótakröfum væri beint að ríkissjóði og sýslusjóði Mýrasýslu, en til vara gegn Veiðifélagi Borgarfjarðar. Dómkvaðning fór fram 2. desember 1978, og náði hún til áranna 1970-77.

Matsmenn, sem voru tveir, skiluðu matsgerð sem dagsett er 31. maí 1980. Í henni segir m.a. svo:

„Sex net voru lögð niður við lagabreytinguna, en sjö net hafa verið notuð áfram, þó yfirleitt ekki nema sex hvert ár.

Af þeim gögnum, sem fyrir liggja, má sjá að töpuð veiði á Ölvaldsstöðum er allmikil. Við mat á tapaðri veiði telja matsmenn rétt að miða við meðaltal síðustu 10 ára fyrir breytingu lax- og silungsveiðilaganna árið 1957, þ.e. árin 1946-1957. Á þeim 10 árum er hlutur Ölvaldsstaða 5,72% í heildarveiði vatnahverfisins, en meðaltal áranna 1970-1977 (átta ár) sýnir að hlutur þeirrar jarðar hefur rýrnað um 2325 laxa, eða 8.118 kg. Meðalþungi fiska á þessari jörð hefur ekki breytzt svo teljandi sé. Töpuð veiði á Ölvaldsstöðum þessi ár er 36,64% miðað við það sem hún hefði átt að vera ef lagnir hefðu verið þær sömu og fyrir árið 1957.

.....

Til grundvallar útreikningi á tjóni matsbeiðenda telja matsmenn rétt að miða við verð á laxi um sl. áramót, eða eins og það var sl. ár hjá Kaupfélagi Borgfirðinga. Samkvæmt riti Kaupfélags Borgfirðinga, útgefnu í desember 1979, var meðalverð á laxi, seldum bæði innanlands og utan, kr. 2.562,00 og er það 15,96 sinnum hærra verð en árið 1970. Það er lægra hlutfall en verðhækkun á öðrum landbúnaðarvörum, t.d. kindakjöti og mjólk, sem hefur hækkað 16,5 falt á sama tíma, samkvæmt verðlagsgrundvelli landbúnaðarins.

Samkvæmt því sem að framan greinir reiknast tjón matsbeiðenda fyrir árin 1970-1977, að báðum meðtöldum, kr. 20.778.316 (8118 kg, á kr. 2.562).

.....

Vegna fólksfæðar á sveitaheimilum eru bændur nú flestir einyrkjar, og hafa þeir eigi tíma til að stunda netaveiðar sjálfir. Það er því orðið mjög algengt að veiðieigendur ráði menn til þess að veiða fyrir sig, og er það venja að helmingur þess sem veiðist komi í hlut veiðimanna, en helmingur í hlut eiganda veiðiréttar. Fari veiði á jörð niðurfyrir 360 laxa nægir ekki helmingur aflans til greiðslu kostnaðar, þar sem lágmark hans er verðmæti 180 fiska, ef lagnir eru eigi náttúrugerðar. En svo er ekki í þessu tilviki.

.....

Samkvæmt framansögðu verður niðurstaðan sú að tjónþolar eiga skaða-

bótarétt á hendur ríkissjóði og sýslusjóði Mýrasýslu samkvæmt ákvæðum 1. tl. 95. gr. laga um lax- og silungsveiði nr. 76/1970, og ber þeim aðilum in solidum að bæta þeim hið metna tjón. Rétt þykir að ákvarða tjónþolum vexti af matsupphæðinni er verði jafnháir hæstu innlánsvöxtum við innlánsstofnanir, eins og þeir eru ákveðnir samkvæmt lögum á hverjum tíma, og reiknist vextir frá 1. janúar 1980 til greiðsludags."

Ríkissjóður og sýslusjóður Mýrasýslu skutu matsgerðinni til yfirmats hinn 24. júní 1980. Yfirmatsmenn luku mati sínu 10. apríl 1981. Meirihluti yfirmatsmanna tók m.a. fram í yfirmatsgerðinni:

„Um aðdraganda og sögu þessa máls er vísað til matsúrskurðar í matsmálinu Jón Guðmundsson bóndi gegn Veiðifélagi Borgarfjarðar f.h. veiðiréttareigenda, en til vara ríkissjóði og sýslusjóði Mýrasýslu, sem kveðinn var upp í dag, 10. apríl 1981, og fylgir hér með.

Samkvæmt töflu, sem lögð hefir verið fram af hálfu sóknaraðilja, er töpuð veiði þeirra árin 1970-1977 36,64% samkvæmt laxafjölda.

Þeir hafa þannig ekki misst veiði sína að mestu eða öllu, þ.e. að mestöllu, fyrir aðgerðir laganna og eiga þeir því ekki kröfu á hendur ríkissjóði og sýslusjóði Mýrasýslu samkvæmt 1. tl. 95. gr. laga nr. 76/1970.

Rétt þykir að meta bætur handa Guðrúnu Fjeldsted, Sigurði Fjeldsted, Birni H. Jónssyni og Einari Runólfssyni samkvæmt 3. tl. 95. gr. laga nr. 76/1970 úr hendi Veiðifélags Borgarfjarðar f.h. veiðiréttareigenda þannig:

Fyrir árið 1970	gkr.	568.660
Fyrir árið 1971	—	1.009.509
Fyrir árið 1972	—	1.061.707
Fyrir árið 1973	—	982.532
Fyrir árið 1974	—	0
Fyrir árið 1975	—	907.172
Fyrir árið 1976	—	1.572.869
Fyrir árið 1977	—	2.058.747
Samtals	gkr.	8.161.196
þ.e.	nýkr.	81.611,96

Ber Veiðifélagi Borgarfjarðar f.h. veiðiréttareigenda að greiða nefndum sóknaraðiljum nýkr. 81.611,96 ásamt hæstu innlánsvöxtum frá 1. febrúar 1981 og svo matskostnað sem ákveðst nýkr. 2000,00."

Í matsmáli Jóns Guðmundssonar á Bóndhól tók meirihluti yfirmatsmanna m.a. fram:

„Samkvæmt því sem rakið hefur verið ...

[Sjá dóm í hæstaréttarmálinu nr. 199/1985 bls. 810-811.]

... kröfur hjá réttum skuldunaut."

Einn yfirmatsmanna skilaði séráliti sem einnig er dagsett 10. apríl 1981. Í sérálitinu segir m.a.:

„Fallast ber á þann skilning undirmatsmanna og veiðimálanefndar og veiðimálastjóra að við skýringu á 1. mgr. 95. gr. laga nr. 76/1970 skipti meginmáli hver áhrif lögákveðin veiðitakmörkun hafi á hreinan arð af veiði. Samkvæmt þeirri niðurstöðu og því sem áður hefur verið rakið um skýringu sama lagaákvæðis ber einnig að fallast á það með undirmatsmönnum að í máli þessu sé um svo verulegan veiðimissi að ræða að veiðieiganda beri bætur úr sýslusjóði og ríkissjóði eftir ákvæði þessu. Er rétt að hafa hér í huga að jarðeigendur höfðu öðlast löglega ákveðinn bótarétt á hendur umræddum aðilum í tilefni af veiðitakmörkunum samkvæmt 35. gr. laga nr. 53/1957.

Samkvæmt framansögðu ber að meta eigendum Ölvaldsstaða bætur fyrir tjón það sem í málinu greinir, og greiðist bætur þessar að hálfu úr ríkissjóði og að hálfu úr sýslusjóði Mýrasýslu. Ekki hefur verið gerð krafa á hendur sýslusjóði Borgarfjarðarsýslu. Ekki kemur hér til úrlausnar, hvort sýslusjóður Mýrasýslu eigi endurkröfu á hendur sýslusjóði Borgarfjarðarsýslu né heldur stjórnskipulegt gildi ákvæða lax- og silungsveiðilaga um greiðsluskyldu sýslusjóða vegna veiðitjóns.

Óhnekkt er skýrslum þeim sem lagðar voru til grundvallar undirmati um veiði í Hvítá fyrir landi Ölvaldsstaða, og verður að telja veiðirýrnunina í meginatriðum hæfilega ákveðna í undirmati, enda hafa ekki verið færð viðhlítandi rök að því að veiði hafi að neinu leyti verið ólögleg fyrir gildistöku laga nr. 38/1970. Meginsjónarmið við ákvörðun bóta, ekki síst bóta af því tagi, sem hér um ræðir, hlýtur að vera það að tjónþoli fái tjón sitt bætt að fullu. Ber því að færa bætur fyrir aflatjón hvers árs sem matið tekur til í krónutölu til samræmis við breytt verðgildi peninga. Samkvæmt þessu og öðrum atriðum, sem máli skipta við ákvörðun bóta, ber að staðfesta niðurstöðu undirmats um bótafjárhæð, enda hefur ekki komið fram af hálfu tjónþola nein krafa um breytingu á því mati.

Eftir atvikum þykir rétt að ríkissjóður greiði kostnað bæði af undirmati og yfirmati."

Veiðifélag Borgarfjarðar neitaði að gangast við bótaskyldu svo og ríkissjóður og sýslusjóður Mýrasýslu. Höfðuðu stefnendur þá mál þetta með stefnu birtri 17. desember 1981.

V.

„Lögmaður stefnenda hefur ...

[Sjá dóm í hæstaréttarmálinu nr. 200/1985 bls. 852-855.]

... ríkissjóð eða aðra stefndu."

14. Stefnendur hafi ekki haft lögfræðing í þjónustu sinni á meðan

fjallað var um matsmálin, fyrr en 23. febrúar 1981. Einhver skortur kunni því að hafa orðið á formlegum mótmælum í sambandi við rekstur matsmálanna. Í þessu sambandi beri þó að hafa í huga, að sú samstaða, sem mótaðist á árunum 1957-1959 með öðrum veiðieigendum, sérstaklega með Jóni á Bóndhóli, hafi haldist alla tíð.

15. Stefnendur hafi ekki fengið sérstakan úrskurð svo sem yfirmatsmenn gáfu 5. nóvember 1975 í máli Jóns á Bóndhóli. Hinsvegar líti stefnendur svo á, að sá úrskurður yfirmatsmanna hafi verið prófmál fyrir alla hina veiðieigendurna.

16. Kröfur stefnenda á hendur sýslusjóði Borgarfjarðarsýslu eru byggðar á sama grundvelli og kröfur þeirra gagnvart Mýrasýslu, sem sé þeim, að sýslusjóðurinn sé eða geti verið „sýslusjóður viðkomandi héraðs" í merkingu 3. málsgr. 35. gr. laga nr. 53/1957 og sýslan sjálf verið „sýsla sú, sem í hlut eigi" í merkinu 1. tölul. 95. gr. laga nr. 76/1970, þ.e. ásamt Mýrasýslu. Geti hún þannig orðið bótaskyld með Mýrasýslu gagnvart stefnendum samkvæmt hinum tilvitnuðu ákvæðum laxveiðilöggjafarinnar og/eða þeim meginreglum bóta- og eignarréttar, sem þessi ákvæði eru tengd. Í framkvæmd geti sú bótaskylda hvort heldur orðið bein, með því að kröfu sé beint að Borgarfjarðarsýslu jafnhliða Mýrasýslu, eða með óbeinum hætti, þannig að kröfu sé beint að Mýrasýslu, er síðan eigi endurkröfurétt á hendur Borgarfjarðarsýslu.

17. Kröfur stefnenda geta einnig átt við, þótt bótaskylda sé byggð á úrskurði yfirmatsmanna sem gerðardómsmanna árið 1959, eins og fram komi í 2. aðildarkröfu í framhaldsstefnu. Meðal annars sé þess þar að gæta, að úrskurðurinn og gerðardómssamningur aðila hafi falið í sér tilraun til að framfylgja laxveiðilögunum frá 1957 eða vilja löggjafans, en ekki til að rifta þeim eða raska.

18. En að auki virðist fullheimt að líta svo á, að Borgarfjarðarsýsla eigi að vera bundin við gerðardómsmeðferðina vegna samningslegra tengsla, þar sem þátttaka Mýrasýslu í að koma meðferðinni á hljóti að hafa bindandi áhrif á stöðu Borgarfjarðarsýslu, ef hún teljist bótaskyld, þar sem um samaðild eða samhliða aðild sé að ræða. — Og segja megi um gerðardóminn, að honum hafi ekki verið ætlað fyrst og fremst að skera úr um bótaaðild, heldur umfang bótaskyldunnar og fjárhæð tjóns.

19. Í skjölum málsins komi ekki fram, hversvegna Borgarfjarðarsýsla var ekki aðili að bótaákvörðun við gerðardómsmeðferðina 1959 og síðar. Telja stefnendur, að yfirmatsmenn samkvæmt laxveiðilögum, er gerðardóminn sátu, hafi gert ráð fyrir þeirri tilhögun. Hafi afstaða þeirra annaðhvort ráðizt af þeirri skoðun, að Borgarfjarðarsýsla væri ekki bótaskyld, eða hinu að þátttaka hennar í málinu væri ekki nauðsynleg eins og á stæði, þar sem hún ætti þá sameiginlega aðild með Mýrasýslu, er væri málsaðili, Kunni

þá einnig að hafa verið litið til þess, að bótaskylda Borgarfjarðarsýslu væri máske auðveldust meðferðar milli hennar og Mýrasýslu, á grundvelli endurkröfu. — Allavega sé ljóst, að umrædd tilhögun eigi rót að rekja til þess, að Mýrasýsla sé heimasýsla stefnenda og veiði þeirra innan marka hennar landfræðilega séð.

20. Stefnendur telja ennfremur víst, að umboðsmenn aðila hafi veitt þessari tilhögun samþykki sitt, þótt forsendur þeirra liggi ekki fyrir, en lögmaður þeirra við gerðardómsmálið 1959 sé nú látinn. Á hinn bóginn telja þeir mestu skipta, hver afstaða fulltrúa Mýrasýslu hafi verið í þessu efni. Geti þeir ekki átt að þurfa að bera neinn halla af því nú, ef fyrirsvarsmenn Mýrasýslu hafi þá kosið að vera án Borgarfjarðarsýslu í málinu.

21. Að öðru leyti ítreka stefnendur, að þeir geti vel sætt sig við umrædda tilhögun á málsaðild, og vilja aðeins hafa það sem réttast þykir í þessu efni. Megi og gera ráð fyrir að sakaraðild Borgarfjarðarsýslu skipti litlu fyrir þá sjálfa nema svo færi, að sýslurnar yrðu báðar taldar bótaskyldar pro rata. Frá sjónarmiði þeirra er Borgarfjarðarsýslu þannig fyrst og fremst stefnt inn í málið í öryggisskyni, svo unnt sé að fjalla um hugsanlega bótaskyldu hennar jafnhliða bótaskyldu annarra aðila.

22. Af hálfu stefnenda er því andmælt, að kröfur þeirra séu fallnar niður fyrir fyrningu og tómlæti.

VI.

„Af hálfu sýslusjóðs Mýrasýslu ...

[Sjá dóm í hæstaréttarmálinu nr. 200/1985 bls. 856-857.]

... vegna 3. mgr. 35. gr. laga nr. 53/1957."

Með bréfum dagsettum 25. nóvember 1972 og 21. apríl 1973 hafi eigendur farið fram á bætur fyrir skerta veiðiaðstöðu fyrir Ölvaldsstaðalandi fyrir árin 1960 til 1972, að báðum meðtöldum. Samhljóða niðurstaða yfirmatsnefndarinnar hafi verið sú, að Ölvaldsstöðum skyldu ákveðnar bætur fyrir árin 1965 til 1969, að báðum meðtöldum, kr. 190.000,00, ásamt vöxtum frá 25. nóvember 1972 til greiðsludags. Hins vegar segi í forsendum yfirmatsnefndarinnar í gerðardómsúrskurðinum frá 25. maí 1975 (dskj. 11), að ákvörðun tjónbóta til sækjenda fyrir skerta veiðiaðstöðu árin 1970 til 1972, að báðum meðtöldum, skuli fara skv. 94. gr. og 3. tl. 95. gr. laga nr. 76/1970. En þar sem undirmat hafi ekki farið fram á tjónbótum þessum og aðilar hafi ekki orðið ásáttir um að leggja málið beint til yfirmatsmanna, hafi yfirmatsmenn brostið bærni til þess að meta tjónbætur að svo vöxnu máli.

„Þegar þetta síðastnefnda mat fór fram ...

[Sjá dóm í hæstaréttarmálinu nr. 200/1985 bls. 857-858.]

... bótaákvæði 35. gr. laga nr. 53/1957."

VII.

Því er haldið fram af hálfu stefnda sýslusjóðs Borgarfjarðarsýslu að gerðardómssamningurinn og gerðardómurinn séu óskuldbindandi fyrir þennan sýslusjóð, þar sem þessi sýslusjóður hafi ekki verið aðili að samkomulaginu sem gert var á sínum tíma um gerðardóm. Þá brjóti niðurstaða gerðardómsins í bága við bótaákvæði 35. gr. laga nr. 53/1957. Af þeim sökum beri að líta alveg fram hjá úrskurði gerðardómsins.

„Þá er því haldið fram ...

[Sjá dóm í hæstaréttarmálinu nr. 199/1985 bls. 819-821.]

... úti á firðinum."

Varakrafa um lækkun á kröfum stefnenda er m.a. byggð á síðastgreindum sjónarmiðum.

Vaxtakröfu stefnenda er mótmælt sem of hárri.

Af hálfu sýslusjóðs Borgarfjarðarsýslu er á það bent að hugsanlegt sé að sýslusjóðurinn hafi í upphafi verið aðili að gerðardómsmálinu, en hafi síðar horfið úr málinu svo að úrskurður gerðardómsins hafi aldrei tekið til sýslusjóðsins.

Þá er því haldið fram að eigendur Ölvaldsstaða hafi fallið frá því að byggja á gerðardómsmálsmeðferðinni, þegar þeir rituðu matsbeiðnina á dómskjali nr. 17, en þar hafi þeir óskað þess að sýslumaður dómkveddi „tvo menn samkvæmt XV. kafla um matsgerðir og skaðabætur í lögum frá 1970".

Þá hefur því einnig verið haldið fram að skerðing sú sem varð hafi ekki verið bótaskyld samkvæmt 35. gr. nýrri laganna nr. 76/1970.

VIII.

„Sýknukrafa ríkissjóðs er á því byggð ...

[Sjá dóm í hæstaréttarmálinu nr. 200/1985 bls. 859-860.]

... mótmælt sem of hárri."

IX.

„Því er haldið fram ...

[Sjá dóm í hæstaréttarmálinu nr. 199/1985 bls. 822-824.]

... mótmælt á þessum grundvelli."

11. Matsgerðir matsmanna í máli þessu hafi ekki réttaráhrif umfram það að vera matsgerðir og séu þannig ekki sjálfstæðir úrskurðir, sem einungis yrði hnekkt með málskoti til Hæstaréttar.

15. Þá er á það lögð áhersla, að samkvæmt Grágás og síðari ákvæðum laga um laxveiðar hafi ætíð verið um að ræða tiltölulega víðtækar takmarkanir á veiðirétti manna, sem hafi ekki haft í för með sér neina bótaskyldu.

Álit réttarins.

„Telja verður að matsnefndir ...

[Sjá dóm í hæstaréttarmálinu nr. 199/1985 bls. 824-827.]

... hafi hann einhver verið."

Í 109. gr. laga nr. 53/1957 sagði að um fjárhæð bóta færi eftir lögum um framkvæmd eignarnáms, „sbr. þó 35. gr.". Þessu ákvæði var ekki breytt með lögum nr. 38/1970. Hins vegar hefur tilvísunin í 35. gr. verið felld niður í endurútgáfu laganna án þess að sú breyting hafi hlotið þinglega meðferð. Í 17. gr. núgildandi laga um eignarnám nr. 11/1973 segir að leita megi úrlausnar dómstóla um ágreining út af lögmæti eignarnámsbóta, þ.á m. ágreining um fjárhæð eignarnámsbóta. Í 1. gr. sömu laga segir að í engu skuli haggað ákvæðum laga nr. 76/1970.

Stefnendur virðast hafa leitað úrlausnar matsmanna í fullu samræmi við gerðardóminn og af upplýsingum, sem fram hafa komið í málinu, virðist mega treysta því að matsmenn hefðu reiknað bætur eftir sömu grundvallarsjónarmiðum, hvort sem þeir byggðu á reglum gerðardómsins eða ákvæðum gildandi laga um lax- og silungsveiði, en í úrlausn meirihluta yfirmatsnefndar er miðað við að bætur greiðist úr hendi Veiðifélags Borgarfjarðar, og mótast niðurstaðan að nokkru leyti af sérstökum atvikum varðandi skipti Veiðifélagsins og stefnenda. Stefnendur þykja hafa fært fram veigamikil rök fyrir því, að meirihluti yfirmatsnefndar hafi ekki verið á annarri skoðun en minnihlutinn og undirmatsmenn um bótarétt stefnenda að öðru leyti. Eins og málið liggur nú fyrir, sbr. dóm Hæstaréttar 19. apríl 1985 í máli Jóns Guðmundssonar, Bóndhóli, þykir það vera í besta samræmi við gerðardóminn að ákveða stefnendum bætur í samræmi við álit minnihlutans og undirmatsnefndar að því er varðar fjárhæð, en þó þannig að ¾ hlutar greiðist úr ríkissjóði og ¼ úr sýslusjóði Mýrasýslu.

Eins og málið liggur fyrir þykja stefnendur ekki hafa fært rök að því, að þeir eigi rétt á því að matsfjárhæðin verði umreiknuð til hækkunar með hliðsjón af verðlagsbreytingum og er þá m.a. haft í huga að vextir, sem stefnendur fá tildæmda, fela að hluta í sér verðbótaþátt.

Ákvæði lax- og silungsveiðilaga virðast ótvírætt fela í sér pro rata ábyrgð gagnvart stefnendum. Verður krafa stefnenda um solidariska ábyrgð því ekki tekin til greina.

Svo sem greinir í úrskurði yfirmatsmanna frá 25. maí 1973 höfðu stefnendur árlega unnið að því að fá tjón vegna veiðimissis eftir 1969 metið og bætt. Síðan hafa stefnendur fylgt fram kröfum gagnvart ríkissjóði og sýslusjóði Mýrasýslu bæði fyrir matsmönnum og síðar fyrir dómstólum. Verður því ekki fallist á það með stefndu, ríkissjóði og sýslusjóði Mýrasýslu, að tómlæti um kröfugerð eigi að leiða til missis bótaréttar á hendur þeim.

Í samræmi við niðurstöðu matsmannanna þykir bera að fallast á kröfu stefnenda um hæstu lögleyfðu innlánsvexti enda virðist þessi krafa hvorki fara í bága við gerðardóminn né lög. Vextir þessir ákveðast eins og nánar greinir í dómsorði. Niðurstaða dómsins er þá sú samkvæmt ofanrituðu, að stefnendum beri greiðsla kr. 207.783,20 auk vaxta eins og greint er í dómsorði og málskostnaður eins og greinir hér að neðan úr ríkissjóði og sýslusjóði Mýrasýslu í þeim hlutföllum sem að ofan greinir. Í samræmi við ofangreindar niðurstöður þykir bera að sýkna stefndu Veiðifélag Borgarfjarðar og sýslusjóð Borgarfjarðarsýslu af öllum kröfum stefnenda.

Málskostnaður þykir hæfilega ákveðinn kr. 100.000,00. Rétt þykir að málskostnaður milli stefnenda annars vegar og Veiðifélags Borgarfjarðar og sýslusjóðs Borgarfjarðarsýslu hins vegar falli niður.

Dómsorð:

Stefndu, Veiðifélag Borgarfjarðar og sýslusjóður Borgarfjarðarsýslu, skulu vera sýkn af öllum kröfum stefnenda, dánarbús Björns H. Jónssonar, Einars Runólfssonar, Guðrúnar Fjeldsted og Sigurðar Fjeldsted, í máli þessu. Málskostnaður milli stefnenda og þessara aðila fellur niður.

Stefndu, fjármálaráðherra og landbúnaðarráðherra f.h. ríkissjóðs og sýslumaður Mýra- og Borgarfjarðarsýslu f.h. sýslusjóðs Mýrasýslu, greiði stefnendum, kr. 207.783,20 með 43,5% ársvöxtum frá 1. janúar 1980 til 1. júní 1980, með 46% ársvöxtum frá þeim degi til 1. mars 1981, með 42% ársvöxtum frá þeim degi til 1. júní 1981, með 39% ársvöxtum frá þeim degi til 1. nóvember 1982, með 47% ársvöxtum frá þeim degi til 21. september 1983, með 39% ársvöxtum frá þeim degi til 21. október 1983, með 36% ársvöxtum frá þeim degi til 21. nóvember 1983, með 32% ársvöxtum frá þeim degi til 21. desember 1983, með 25% ársvöxtum frá þeim degi til 21. janúar 1984, með 19% ársvöxtum frá þeim degi til 13. ágúst 1984, með 24% ársvöxtum frá þeim degi til 20. ágúst 1984, með 24,5% ársvöxtum frá þeim degi til 27. ágúst 1984, með 25% ársvöxtum frá þeim degi til 18. september 1984, með 25,5% ársvöxtum frá þeim degi til 11. október 1984, með 26% ársvöxtum frá þeim degi til 12. október 1984, með 28% ársvöxtum frá þeim degi til 21. nóvember 1984, með 29% ársvöxtum frá þeim degi til 1. janúar 1985, með 36% ársvöxtum frá þeim degi til 21. janúar 1985, með 37% ársvöxtum frá þeim degi til 11. maí 1985, með 35% ársvöxtum frá þeim degi til dómsuppsögudags, en með hæstu innlánsvöxtum eins og þeir verða ákveðnir á hverjum tíma frá þeim degi til greiðsludags og kr. 100.000,00 í málskostnað. Þar af greiðist ¾ hlutar úr ríkissjóði og ¼ hluti úr sýslusjóði Mýrasýslu.

Dómi þessum ber að fullnægja innan 15 daga frá birtingu hans að viðlagðri aðför að lögum.

Sératkvæði
Bjarna Kristins Bjarnasonar.

Ég er sammála meirihluta dómenda um annað en bótaskylt tjón stefnenda.

Samkvæmt því sem fram er komið í málinu hafði margnefnt ákvæði 3. töluliðs 35. gr. laga nr. 53/1957 það í för með sér að bændurnir í Einarsnesi, á Bóndhóli, Holti og Brennistöðum, fengu ekki lengur að stunda laxveiðar í netalagnir í álum úti á ósasvæðinu. Þannig virðist bóndinn í Einarsnesi hafa þurft að leggja niður um fimm netalagnir sem hann áður nytjaði í álum fyrir landi sínu. Bóndinn á Bóndhóli telur sig hafa orðið að leggja niður 9 lagnir og bændurnir í Holti og Brennistöðum tvær lagnir. Ofangreindar jarðir eru allar fyrir neðan Ölvaldsstaði og norðan Hvítár. Ljóst er að þessar friðunaraðgerðir hafa haft í för með sér mun greiðari leið fyrir laxinn á göngu sinni upp eftir ánni fyrir landi þessara jarða eftir að netalagnir í álunum voru ekki lengur notaðar.

Við lagabreytinguna þurftu eigendur Ölvaldsstaða einnig að leggja niður veiðilagnir sem þeir höfðu notað í álum fjarri landi. Í undirmatsgerð segir: „Sex net voru lögð niður við lagabreytinguna, en sjö net hafa verið notuð áfram þó yfirleitt ekki nema sex hvert ár.“ Virðist netafjöldinn í matsgerðinni vera tíundaður hærri en leiða má af úrskurði gerðardómsmanna frá 29. september 1979 sbr. kafla IV hér að framan. Og í bréfi Gests Kristjánssonar veiðieftirlitsmanns, dagsettu 31. júlí 1959 segir svo: „Frá Ölvaldsstöðum hafa verið 3-4 veiðivélar landfastar og tel ég að svo geti enn verið. Staðir eru þessir: Ein norð-austur af Magnúsarhöfða, ein suður af Magnúsarhöfða, ein norður af Lambakró og ein suðaustur af Lambakró. Sú síðast talda hefur fremur sjaldan verið starfrækt. Þess má og geta að suður af Regnbakka hefur oftast nær verið veiðivél frá Ölvaldsstöðum og veit ég ekki nema hún gæti verið þar enn þrátt fyrir hin nýju lagaákvæði, sem hér um ræðir.“ Á kortum, sem lögð hafa verið fram af hálfu stefnenda, er því haldið fram, að þrjár lagnanna, sem lagðar voru niður, hafi verið neðan við Lambakró en þrjár ofan við.

Nú hagar svo til á Ölvaldsstöðum að fyrir landi jarðarinnar er eyja sem ber nafnið Lambakró. Milli eyjarinnar og lands rennur áin nú í föstum farvegi, og í sundinu þarna er góð gönguleið fyrir lax upp ána. Hafa eigendur Ölvaldsstaða þar líka netalagnir bæði út frá eyjunni og einnig út frá fastalandinu. Svo sem aðstæðum er háttað þarna þrengir mjög að laxinum þegar hann nálgast eyjuna á leið sinni upp ána. Verður hann annaðhvort að synda milli lands og eyjar eða fyrir utan eyjuna. Við þessar náttúrulegu

aðstæður, sem mynda eins konar trekt á gönguleið laxins, má ljóst vera að veiðimöguleikar í netalagnir á Ölvaldsstöðum, bæði frá eyjunni og fastalandinu á móts við eyjuna, hljóta að hafa aukist verulega við það að bændurnir neðar með ánni á áðurgreindum jörðum gátu ekki lengur stundað veiðar í veiðivélar sínar úti í álunum fjarri landi.

Veiðivélar í álum án tengsla við fastalandið voru almennt erfiðari og dýrari í rekstri en þær lagnir sem lagðar voru út frá landi, m.a. vegna þess að flóðs og fjöru sjávar gætir á þessu svæði.

Í málinu liggja frammi veiðiskýrslur frá Veiðimálastofnun yfir laxveiði í net á Ölvaldsstöðum, en tölur þessar „eru samkvæmt veiðiskýrslum, sem Veiðimálastofnun hafa borist árlega" frá Ölvaldsstöðum. Í skýrslunum kemur m.a. fram:

Ár	*Fjöldi laxa*	*Þyngd í kg*	*Ár*	*Fjöldi laxa*	*Þyngd í kg*
1950	203	691	1970	376	1124
1951	376	1504	1971	496	1961
1952	315	1103	1972	536	2242
1953	313	1330	1973	341	1036
1954	285	1026	1974	684	2030
1955	528	1426	1975	720	2361
1956	352	1408	1976	451	1583
1957	598	1973	1977	423	1486
	2.970	10.461		4.027	13.823

Þegar það er virt sem að ofan er rakið, svo og það að veiði á Ölvaldsstöðum hefur samkvæmt skýrslum, sem veiðieigendur hafa sent Veiðimálastofnun, aukist verulega á því tímabili sem hér er um að ræða miðað við átta ára tímabilið fyrir gildistöku laga nr. 53/1957 án þess að því sé haldið fram að kostnaður við veiðarnar hafi aukist, þykja stefnendur ekki hafa sannað nægjanlega, að þeir hafi orðið fyrir bótaskyldu fjárhagstjóni á tímabili því sem um ræðir í máli þessu vegna veiðitakmarkananna sem 3. tl. 35. gr. laga nr. 53/1957 höfðu í för með sér fyrir stefnendur, enda verður eigi talið að það geti ráðið úrslitum hér þó að veiði í net á Ölvaldsstöðum hafi samkvæmt veiðiskýrslum ekki aukist eins mikið og heildarlaxveiði í vatnahverfinu á nefndu tímabili.

Ég tel því að sýkna beri alla stefndu af kröfum stefnenda en hver aðila beri sinn kostnað af málinu.